

"Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ"

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

"ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ"

ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ ΡΟΥΒΟΛΗ ΧΑΡΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ 2017-2018

Το έργο "Η Στρατιωτική ζωή εν Ελλάδι" είναι μια χειρόγραφη αυτοβιογραφία ενός Υπαξιωματικού, η ταυτότητα του οποίου, ωστόσο, παραμένει άγνωστη. Το βιβλίο τυπώθηκε για πρώτη φορά το 1870 στην Βραϊλα της Ρουμανίας από τον Χ. Δημόπουλο σε δυο τόμους. Αν και πρόκειται για ένα αξιοσημείωτο έργο όσον αφορά την συνεισφορά του στην διάδοση της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι δεν βρήκε μεγάλη απήχηση στο κοινό και δεν γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη. Εκατό χρόνια αργότερα, το 1970 θα γνωρίσει άλλη μια επανεκτύπωση. Παρόλη την ευρύτατη διάδοση που γνώρισε στην δεύτερη έκδοση, όπως αποδείχτηκε από την ραγδαία εξάντληση των αποθεμάτων, εξακολούθησε να βρίσκεται εκτός του λογοτεχνικού κύκλου και να θεωρείται από τους ειδήμονες ως έργο χαμηλής καλλιτεχνικής αξίας.

Ο πρώτος που επισήμανε την ύπαρξή του έργου έχοντας αντιληφθεί πλήρως την λογοτεχνική του αξία ήταν ο Κ.Θ. Δημαράς, ο οποίος αναφέρεται σε αυτό στο δεύτερο τόμο του έργου του "Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας" το 1949. Μερικά χρόνια αργότερα, το 1958 ο Απόστολος Σαχίνης κάνει μια δεύτερη αναφορά σε αυτό το βιβλίο, εντάσσοντάς το στο τμήμα "Μυθιστόρημα" του δικού του συγγραφικού έργου. Για ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, το συγκεκριμένο χειρόγραφο περνά ξανά στην αφάνεια ώσπου το 1971 και αργότερα, το 1974, ο Mario Vitti καταπιάνεται με την "Στρατιωτική ζωή στην Ελλάδα". Όπως γίνεται αντιληπτό, χρειάστηκε αρκετός καιρός ώστε να ανέλθει στην λογοτεχνική ιεραρχία και να καταξιωθεί, συμβαλλοντας έτσι με τον δικό του παραστατικό και ρεαλιστικό τρόπο στην συμπλήρωση του μωσαϊκού που σχηματίζει το ελληνικό έθνος.

Όσον αφορά τον συγγραφέα του έργου οι πληροφορίες που έχουμε στην διάθεσή μας είναι ελάχιστες έως μηδαμινές. Με βάση τα συμπεράσματα στα οποία μπορούμε να καταλήξουμε από την ανάγνωση του βιβλίου, πρέπει να γεννήθηκε το 1838/1839 και δημοσίευσε το έργο του σε ηλικία τριάντα ή τριανταενός χρονών. Ο παππούς του και ο πατέρας του βρίσκονταν υπό τις υπηρεσίες του Αλή Πασά ενώ ο ίδιος έχει αναμνήσεις από το Φανάρι της Κωνσταντινούπολης. Ολοκλήρωσε όλα τα έτη στο Ελληνικό Σχολείο της Ενορίας του, συνέχισε τις σπουδές του στην Εμπορική Σχολή της Χάλκης στα Πριγκηπόνησα και αποφοίτησε από την Μεγάλη του Γένους Σχολή. Σε πολύ νεαρή ηλικία, έφυγε κρυφά από την μητέρα του και τα αδέρφια του και μετέβει στην Κριμαία, κατά την διάρκεια του πολέμου ως διερμηνέας της Αγγλικής γλώσσας και σε ηλικία δεκαοχτώ χρονών έρχεται στον Πειραιά. Μετά το τέλος της στρατιωτικής του θητείας επιστρέφει πάλι στο εξωτερικό.

Σφοδρή επιθυμία και όνειρο του αφηγητή ήδη από νεαρή ηλικία ήταν να καταταγεί εθελοντής στον Ελληνικό στρατό. Αυτός που έπαιξε καταλυτικό ρόλο για την απόφασή του αυτή και επηρέασε όλη την κοσμοθεωρία του ήταν ο δάσκαλος που είχε στο Ελληνικό Σχολείο, ο οποίος μιλούσε πάντοτε με μεγάλο ενθουσιασμό για την απελευθερωμένη πατρίδα δημιουργώντας στα παιδιά μια μεγάλη ιδέα για τον ελληνικό στρατό ("ο ελληνικός στρατός έπρεπε να έχει δεκαεπτά χιλιάδες βαγιονέτα") και για μια εξωραϊσμένη Αθήνα που, όμως, όπως αποδείχτηκε στην συνέχεια δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα. Αποτέλεσε, ωστόσο, την κινητήρια δύναμη για την έναρξη της περιπλάνησής του και των ταξιδιών του.

Ο ίδιος επιθυμεί να κρατήσει κρυφή την πραγματική του ταυτότητα καθ'όλη την διάρκεια της αφηγήσης και γι'αυτό επινοεί ένα πλαστό όνομα,ένα λογοτεχνικό προσωπείο.Μας συστήνεται με το ψευδώνυμο Ερρίκος Σκράδης,το οποίο,αν επιθυμούμε να το χαρακτηρίσουμε,είναι μισό Ευρωπαϊκό και μισό Αρβανίτικο.Μάλιστα,ακόμα και για τα δευτερεύοντα πρόσωπα που συμμετέχουν στην ιστορία επιλέγει πλαστά ονόματα ώστε να διατηρήσει την ανωνυμία και να καταστήσει αδύνατη την ταυτοποίηση τους με την πραγματικότητα.

Στο ερώτημα ποιός είναι ο συγγραφέας του βιβλίου έχει διατυπωθεί η άποψη ότι πίσω από το προσωπείο "Ερρίκος Σκράδης" κρύβεται ο πραγματικός συντάκτης,ο Χ.Δημόπουλος.Με μια επιφανειάκη προσέγγιση μπορεί κάποιος πολύ εύκολα να πισθεί,καθώς το όνομα Χ.Δημόπουλος σημειώνεται ακόμα και στον υπότιτλο του έργου(Χειρόγραφον Έλληνας Υπαξιωματικού εκδιδόμενον υπό Χ.Δημοπούλου).Όμως,αν λάβουμε υπόψιν την δραστηριότητα του κ.Δημόπουλου θα σταματούσαμε να αποτελούμε ένθερμοι υποστηρικτές της παραπάνω άποψης.

Ας περάσουμε τώρα στην υπόθεση του έργου.Η ιστορία διαδραματίζεται μετά τον Κριμαϊκό πόλεμο(Οκτώβριος 1853-Φεβρουάριος 1856) και έχει ως θεματικό πυρήνα την καταδίωξη της ληστείας στην Αθήνα,η οποία μετά τις εκλογές της 28ης Μαΐου 1869 γίνεται ακόμα πιο έντονη απ'ότι ήταν πριν.Ο συγγραφέας περιγράφει με ρεαλιστικό τρόπο αλλά και σαρκαστική διάθεση την εκπαίδευση των νεοσύλλεκτων,την καταδίωξη των ληστών και τους πονηρούς ελιγμούς του κράτους.Στο επίκεντρο βρίσκεται η ζωή του αφηγητή. Ο ίδιος μας περιγράφει τις καθημερινές του συνήθειες και τα ευτράπελα περιστατικά υπό το πρίσμα του στρατιώτη.Αφηγείται με ζωντανό,άμεσο και έντονα ρεαλιστικό τρόπο,χωρίς καμία προσπάθεια εξιδανίκευσης την λειτουργία του στρατιωτικού μηχανισμού καθώς και την πλήρη διάψευση και κατάρρευση των ονείρων του.Βασιζόμενος στις περιγραφές του δασκάλου του,είχε σχηματίσει μια ιδανική εικόνα για την Ελλάδα,η οποία,όμως,όταν βρέθηκε και εκείνος στον κλειστό κύκλο και στα "γρανάζια" του ελληνικού κράτους απογοητεύτηκε.

Το βιβλίο έχει ως αφετηρία την άφιξη του αφηγητή στην Αθήνα σε ηλικία δεκαοχτώ χρονών και ολοκληρώνεται με την αναχώρηση του από την Ελλάδα,ως μεταφραστής στο στρατιωτικό λογιστήριο.Συγκεκριμένα,αποτελείται από τρία μέρη:

- Το Α' μέρος περιγράφει την άφιξη του στην Αθήνα για να καταταγεί ως εθελοντής στον ελληνικό στρατό και τις δυσκολίες που αντιμετώπισε.Σε όσους κατέφυγε για βοήθεια,προσπάθησαν να τον αποτρέψουν.Ακόμα και όταν απευθύνθηκε στην οικογένειά του ζητώντας οικονομική ενίσχυση,η απάντηση που έλαβε όχι μόνο ήταν αρνητική αλλά και ειρωνική για τα μεγαλεπίβολα σχέδια που είχε πλάσει με την φαντασία του. Όμως,η μεγάλη επιθυμία του να γίνει στρατιώτης ήταν αυτή που τον οδήγησε στην επιτυχία.Με πολύ κόπο,λοιπόν κατατάσσεται στο τμήμα των Ακροβολιστών.Εκεί οι συνθήκες που μας περιγράφει είναι ιδιαίτερα σκληρές για εκείνον.Μάλιστα μαρτυρεί ότι πολλοί συνάδελφοι του τον αποκαλούσαν ειρωνικά "αρχοντόπουλο",καθώς δεν ήταν μαθημένος στις αντιξοότητες.

Στην Αθήνα μένει για αρκετό διάστημα μέχρι να γυμναστεί και από εκεί αναχωρεί με όλο το τάγμα του για την Χαλκίδα. Παράλληλα με την στρατιωτική του θητεία στην Αθήνα, παραδίδει και ιδιαίτερα μαθήματα για να ενισχύεται οικονομικά εκτός από το χρηματικό ποσό που του έστελνε η οικογένειά του ώστε να μπορεί να πληρώνει, όπως ομολογεί, άλλους στρατιώτες για να εκπληρώνουν τα δικά του χρέη και να έχει κάποια σχετική άνεση κινήσεων μέσα στο στρατόπεδο. Φυσικά από την εξιστόρηση των κυριότερων εμπειριών του δεν εκλείπουν και οι τιμώριες ή οι φυλακές τις οποίες υπέστη άλλοτε λόγω μη συμμόρφωσης με τις διαταγές των ανωτέρων του και άλλοτε λόγω ένδειξης αλληλεγγύης προς τον συνάδελφό του και εκτέλεση της ποινής του άλλου. Μετά από σύντομη διαμονή στην Χαλκίδα, το τάγμα αναχωρεί για την ενδοχώρα, την Αταλάντη με σκοπό να καταδιώξει τους ληστές.

- Το Β' μέρος καλύπτει ακριβώς την άφιξη στην Αταλάντη. Η πρώτη εικόνα που αντίκρουσε ο συγγραφέας ήταν πολύ μακριά από τις προσδοκίες του. Όπως αναφέρει ο ίδιος πίστευε ότι θα συναντούσε μια δεύτερη Κηφισιά, όμως στην πραγματικότητα ήρθε αντιμέτωπος με τις καταστροφικές συνέπειες της ληστείας και με τον φόβο των τοπικών κατοίκων, οι οποίοι ήταν εξαιρετικά δύσπιστοι να ανοίξουν την πόρτα του σπιτιού τους και να προσφέρουν φιλοξενία στους στρατιώτες. Σε αυτό το σημείο, ο συγγραφέας συνειδητοποιεί ακόμα περισσότερο ότι δεν είναι όλα τόσο ρόδινα όσο τα φανταζόταν ο ίδιος με το αθώο και νεανικό μυαλό του ούτε τόσο εντυπωσιακά όσο τα περιέγραφε ο δάσκαλός τους στο σχολείο της Ενορίας του. Στην Αταλάντη προβαίνουν σε δύο επιχειρήσεις κατά των ληστών, από τις οποίες μόνο η δεύτερη είναι επιτυχημένη. Αμέσως μετά, επιστρέφουν στην Χαλκίδα όπου ο Ερρίκος Σκράδης προβιβάζεται σε Υποδεκανέας και λίγο αργότερα σε Δεκανέας και έπειτα γίνεται βοηθός σιτιστή.
- Στο Γ' μέρος ο Ερρίκος βιώνει και αντιλαμβάνεται απόλυτα τις καταχρήσεις τόσο σε χρηματικό επίπεδο όσο και σε υλικό των ανώτερων στελεχών εις βάρος των φαντάρων και ακόμα και του ίδιου του κράτους. Το Υπουργείο Αθηνών στέλνει εγκύκλιο στο τάγμα ζητώντας μεταφραστική για τον προϋπολογισμό και αποφασίζεται να σταλεί ο συγγραφέας. Διατελεί για ένα διάστημα μεταφραστής στο στρατιωτικό λογιστήριο και από εκεί αργότερα αναχωρεί οριστικά για το εξωτερικό.

Αναφορικά με το γραμματολογικό είδος στο οποίο ανήκει το έργο δεν έχουμε ακόμα διαμορφώσει μια αποκρυσταλλωμένη άποψη. Ήδη από τον υπότιτλο που σημειώνεται ως "Χειρόγραφον Έλληνας Υπαξιωματικού" ο συγγραφέας θέτει πολλά ερωτήματα. Είναι γνωστό ότι εκείνα τα χρόνια δεν υπάρχει γραφομηχανή, συνεπώς το γεγονός ότι το κείμενο έφτασε στο τυπογραφείο της Βραϊλας σε χειρόγραφη μορφή ήταν αναμενόμενο και θα μπορούσαμε να πούμε ότι η επισήμανσή του αποτελεί πλεονασμό. Καταλήγουμε, λοιπόν, στο συμπέρασμα ότι μάλλον είχε κάποια άλλη σημασία. Αρχικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Ερρίκος Σκράδης δεν θεώρησε σκόπιμο και χρήσιμο να δώσει ένα συγκεκριμένο τίτλο στο έργο του. Αυτό που τον ενδιέφερε ήταν απλώς να καταγράψει τις εμπειρίες του από τον στρατό χωρίς να τον απασχολεί η μετέπειτα διάδοση και δόξα. Μια δεύτερη ερμηνεία είναι ότι ο ίδιος ο συγγραφέας αδιαφόρησε για το γραπτό του, υποβιβάζοντας την αξία του.

Ωστόσο, καθώς οι παραπάνω απόψεις αποτελούν μόνο εικασίες, ως προχωρήσουμε σε μια πιο ενδελεχή εξέταση του κειμένου που θα μας βοηθήσει να εξαγάγουμε πιο ασφαλή

συμπεράσματα. Το συγκεκριμένο βιβλίο παρουσιάζει συνάφεια γραμματολογική και χρονική με την "Πάπισσα Ιωάννα" του Ροϊδη καθώς και με τον "Λουκά Λάρα" του Βικέλα. Πρόκειται για ένα αφήγημα γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο, το οποίο αξίζει να τονίσουμε ότι δεν είναι ένα πλαστό, εικονικό πρόσωπο αλλά αληθινό. Συνεπώς, ο συγγραφέας και ο αφηγητής είναι απολύτως ταυτόσημοι.

Επομένως, εύκολα μπορούμε να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι έχουμε να κάνουμε με μια αυτοβιογραφία: ένα αφήγημα που γράφεται από πραγματικό πρόσωπο με κεντρικό άξονα την ίδια του την ζωή. Ωστόσο, αν παρατηρήσουμε καλύτερα θα διαπιστώσουμε ότι ο αφηγητής-συγγραφέας τοποθετεί τον εαυτό του στην θέση του αυτόπτη θεατή και μας παραθέτει γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά την στρατιωτική του υπηρεσία όχι όμως μόνο σε σχέση με αυτόν αλλά μας παρέχει πληροφορίες και για τα υπόλοιπα συμμετέχοντα πρόσωπα της ιστορίας.

Επίσης, στο έργο γίνεται αισθητή και μια προσπάθεια εκ μέρους του αφηγητή για μια πιο οργανική σύνδεση των μερών του, κάτι που του προσδίδει αρκετά χαρακτηριστικά του μυθιστορημάτος. Έχοντας στον νου του την υλοποίηση του κύριου στόχου του βιβλίου που δεν είναι τίποτα άλλο από την καταδίωξη της ληστείας, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ως βασικό κορμό την ληστρική ζωή (Α μέρος) και τα άλλα δυο κεφάλαια ως υποστηρικτικά στο κύριο θέμα, τα οποία αν και φαινομενικά δίνουν την εντύπωση ότι είναι αυτόνομα από την κύρια αφήγηση στο τέλος ενσωματώνονται αρμονικά στο κύριο σώμα.

Επιπλέον, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι το παρόν βιβλίο θα μπορούσε να είναι ένα απολογητικό σύγγραμμα. Όπως ομολογεί ο ίδιος ο συγγραφέας, ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο να προστρέχει κάποιος σε απολογισμούς μετά την παραίτησή του από κάποιο αξίωμα. Άλλωστε ο Σκράδης υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας τέτοιου περιστατικού: ο στρατηγός μόλις παραιτήθηκε από υπουργός έγραψε μια ανώνυμη επιστολή κατά των συκοφαντιών που είχαν διατυπωθεί εις βάρος του.

Ωστόσο, όλες οι παραπάνω απόψεις έχουν απορριφθεί. Κατά συνέπεια, ο πιο δόκιμος όρος είναι αφήγημα και συγκεκριμένα "δημιουργικό αφήγημα" ή αλλιώς διήγημα. Με λίγα λόγια πρόκειται για ένα βιβλίο που αν και το περιεχόμενό του είναι αυτοβιογραφικό, είναι κάτι περισσότερο από αυτοβιογραφία. Είναι κάτι ανάμεσα σε αυτοβιογραφία και χρονικό, με μυθιστορηματική υφή παράλληλα, πιο ελαφριά, όμως, από εκείνη στον "Θάνο Βλέκα", πιο καλογραμμένη και καθόλου υποδεέστερη σε ουσία.

Αναμφισβήτητα, ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να αποδοθεί στο γεγονός ότι το αφήγημα απευθύνεται σε Έλληνες του εξωτερικού, καθώς όπως διαπιστώνουμε από την ανάγνωσή μας, ο αφηγητής θεωρεί σκόπιμο σε ορισμένα σημεία να δώσει εξηγήσεις που περιττεύουν για τους Ελλαδίτες. Επίσης, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι στο κείμενο συναντάμε ελάχιστες περιγραφές. Ο συγγραφέας προτιμά να μην διακόψει την ροή της αφήγησης προκειμένου να ενσωματώσει μια δευτερευούσης σημασίας περιγραφή και να διατηρήσει τον προφορικό χαρακτήρα της ιστορίας. Παρόλα αυτά εντόπιζουμε μερικές περιγραφές, οι οποίες συνοδεύονται πάντα από μια μικρή προειδοποίηση του αφηγητή προς τον αναγνώστη για το τι πρόκειται να ακολουθήσει και την αναζήτηση της αποδοχής του κοινού για αυτή την ενέργεια. Στόχος της περιγραφής είναι όχι μόνο να αποτυπώσει την εικόνα ενός τοπίου (θέα από το χωριό Μαρτίνι), ενός πράγματος (το δημόσιον γραφείον και το παντοπωλείον της Σκάλας της Αταλάντης), ενός προσώπου ή ενός ζώου αλλά και να κάνει ένα είδος ψυχογράφησης.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η περιγραφή του διοικητή του τάγματος, ο οποίος ενώ στην αρχή φαντάζει ιδανικός για τον αφηγητή, σταδιακά αποκαθλώνεται και χάνει την αξία του στα μάτια του ("*Ανάστημα είχε μέτριον....σημείον βαθείας πληγής από τον αριστερόν οφθαλμόν...με έκαμεν αμέσως να τον σεβασθώ....την πληγήν απέδωσα εις ανδρείαν εν πεδίον μάχης....μετά ταύτα ήκουσα οτι προήρχετο από μονομαχίαν δια γυναίκα*"), καθώς και η περιγραφή ενός ληστή, η οποία στοχεύει όχι στον εγκλημασμό του ωραίου και όμορφου αλλά στο ακριβώς αντίθετο, στην προβολή της φρικαλεότητας (*με την μια χείρα σύροντα πληγωμένον σύντροφον.....τα χείλη ανοιχτά....με οφθαλμούς γεμάτους από αίμα...*). Βεβαίως, δεν εκλείπουν και οι ευτράπελες περιγραφές όπως το περιστατικό με τους στρατιώτες που απλώνουν τα ρούχα τους και γευματίζουν αλλά και οι πιο ευαίσθητες στιγμές όπως η σκηνή με το πληγωμένο ελάφι (*το σώμα πεσμένον κατά γης...ενόμιζες ότι εζήτει έλεος...έτρεχε το αίμα κρουνηδόν...η γλώσσα σχεδόν όλη έξω...έσταζε αίμα*).

Εκτός, όμως από το γραμματολογικό είδος που ανήκει το έργο, μνεία πρέπει να γίνει και στο χρόνο συγγραφής του. Και σε αυτό το θέμα, υπάρχει σκοτάδι σχετικά με τα στοιχεία που έχουμε στην διάθεσή μας. Αρχικά, σε σύγκριση με την "Ζωή εν τάφω" του Στρατή Μυριβήλη, "Η Στρατιωτική Ζωή εν Ελλάδι" είναι ένα κείμενο που γράφτηκε ενιαία και όχι σε διαδοχικές φάσεις. Είναι γραμμένο αναδρομικά, αναφερόμενο, δηλαδή, σε γεγονότα που διαδραματίστηκαν περίπου μια δεκαετία πριν και τώρα ατενίζονται μέσα από το πέρασμα του χρόνου. Ο αφηγητής όταν εξιστορεί τα γεγονότα του στρατού, έχει παραιτηθεί από το καθήκον του και βρίσκεται στο εξωτερικό. Ενδιαφέρεται για το καλό και την ευημερία της Ελλάδας, ελπίζει την ανατροπή του παρόντος πολιτικού καθεστώτος και την θεμελίωση ενός άλλου πιο δίκαιου και ακέραίου. Όλα αυτά, όμως, τα πρεσβεύει από μια απόσταση ασφαλείας, μακριά από τις αδικίες που κυριαρχούσαν στον ελλαδικό χώρο, από την άνεση του σπιτιού του, στα τριάντα του πλέον χρόνια ως "αρχοντόπουλο" ικανοποιημένο από την μέχρι τώρα ζωή του.

Όσον αφορά το έτος συγγραφής του έργου, γίνεται μια νύξη γι' αυτό το θέμα κατά την διάρκεια της αφήγησης: [*....*] "*αν το Τάγμα μας δεν διελύετο, αλλ' υπήρχε μέχρι σήμερα, η Τουρκία θα εσυλλογίζετο πολύ προ ενός έτους πριν να μας φιλοδωρήσει κοντά εις τα Χριστούγεννα με το τελευταίον της τελεσίγραφον*". Η αναφορά στο τελεσίγραφο της 11ης Δεκεμβρίου 1868 που έστειλε η Οθωμανική Αυτοκρατορία προς την Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Κρήτη, είναι φανερή. Ο Υπαξιωματικός γράφει μέσα στον χειμώνα του 1869-1870, την περίοδο, δηλαδή, του γενικού παροξυσμού όπου η ανδρεία των Ελλήνων έχει καταρρακωθεί αφενός από τις εσωτερικές συνθήκες ανασφάλειας και αφετέρου από τις επιπτώσεις των ανωμαλιών στην εξωτερική πολιτική.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά το ιστορικό πλαίσιο, μπορεί ο πόλεμος στην Κριμαία να έχει λήξει επίσημα από το 1856, όμως, οι επιπτώσεις που μασιάζουν την Ελλάδα εξακολουθούν να υφίστανται. Η Ελληνική Λεγεώνα, έχοντας ταχθεί με το μέρος των ηττημένων, την Ρωσική Αυτοκρατορία στην μάχη για την εκμετάλλευση των ανατολικών εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας βρίσκεται αντιμέτωπη με τις Συμμαχικές Δυνάμεις (Μ. Βρετανία, Γαλλία, Βασίλειο της Σαρδηνίας). Καθώς η Γαλλία και κατ'εξοχήν η Αγγλία πρότασε σαν βασική προτεραιότητα την εδαφική ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως βασική ανάσχεση της Ρωσικής καθόδου στην Μεσόγειο, αποφασίζει να απόκοψει την βοήθεια της Ελλάδας στην Ρωσία με ναυτικό αποκλεισμό στον Πειραιά, το 1854. Μην έχοντας συνέλθει από αυτό το χτύπημα, σχεδόν μια δεκαετία αργότερα, το 1862 γίνεται η έξωση του βασιλιά Όθωνα και στην πολιτική σκηνή της Αθήνας εμφανίζεται το 1863 ένας νέος πολιτικός, ο

Γεώργιος Α' της οικογένειας Γκλίξμπουργκ.Ενώ όλο το τότε ελληνικό κράτος ανέμενε μια ελπίδα αισιοδοξίας από τον νέο Βασιλιά και τερματισμού της εικόνας της ανέχειας της χώρας,τα πράγματα δεν δείχνουν να κυλάνε τόσο ομαλά.Αυτή την φορά κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει το ανταγωνιστικό πνεύμα και η αστάθεια στην πολιτική εξουσία.

Παρατηρείται μια διαρκής εναλλαγή κυβερνήσεων ανάμεσα στον Χ.Τρικούπη και τον Α.Κουμουνδούρο.Ο δεύτερος,το 1850 εκλέχτηκε για πρώτη φορά βουλευτής Μεσσηνίας.Από τότε και επί Βασιλέως Γεωργίου Α' εκλεγόταν συνεχώς βουλευτής.Στη μετέπειτα κυβέρνηση του Μιαούλη(1857) ο Κουμουνδούρος συνέχισε ως υπουργός των Οικονομικών και στην κυβέρνηση Βούλγαρη τα υπουργεία κατά σειρά Δικαιοσύνης, Παιδείας και Εκκλησιαστικών και Εσωτερικών,και για τρεις θητείες υπουργός Εξωτερικών.Παράλληλα,κατά την περίοδο δράσης του Κουμουνδούρου κάνει την εμφάνισή του και ο Χ.Τρικούπης.Το 1864 παραιτείται από τη διπλωματική υπηρεσία για να συμμετάσχει στις εκλογές.Το 1865 εκλέγεται βουλευτής Μεσολογγίου και το 1866 ανέλαβε τη θέση του Υπουργού Εξωτερικών στην 3η κυβέρνηση του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου. Ωστόσο,μέσα στους επόμενους μήνες ήρθε σε διάσταση απόψεων με τον Κουμουνδούρο και απομακρύνθηκε από την κυβέρνηση. Για τέσσερα χρόνια πολιτεύτηκε (1868-1872) ανεξάρτητα από τα κόμματα που υπήρχαν,ώσπου το 1872 ίδρυσε το «Πέμπτο κόμμα», στο οποίο συγκεντρώθηκαν οι πιο φιλελεύθερες και προοδευτικές προσωπικότητες της εποχής.

Ταυτόχρονα,μετά την αποτυχημένη προσπάθεια στον Κριμαϊκό πόλεμο,στον άξονα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα έως την τρίτη δεκαετία του 20ού αιώνα βρίσκεται η Μεγάλη Ιδέα,η διεύρυνση δηλαδή των ελληνικών συνόρων, ώστε να συμπεριληφθούν περιοχές με ελληνικούς πληθυσμούς που βρίσκονταν υπό ξένη κυριαρχία.Κύριος εκφραστής και υποστηρικτής ήταν ο Ιωάννης Κωλέττης,ο οποίος πρέσβευε την επανάκτηση των χαμένων εδαφών της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.Το όραμα αυτό παρέμεινε ο στόχος ουσιαστικά όλων των Ελληνικών κυβερνήσεων μέχρι τον Αύγουστο του 1922, οπότε και εγκαταλείφθηκε οριστικά μετά τη Μικρασιατική καταστροφή.

Την ήδη φορτωμένη κατάσταση έρχεται να επιδεινώσει η Κρητική Επανάσταση του 1866-1869.Υπήρξε από τις πιο σημαντικές κινήσεις διαμαρτυρίας τον 19ο αιώνα ενάντια στην Οθωμανική κυριαρχία και στόχευε στην απελευθέρωσή της Κρήτης από τον τουρκικό ζυγό και την ενσωμάτωση της με το ελληνικό κράτος, το οποίο απείχε πλέον μόλις μερικά ναυτικά μίλια μετά την ενσωμάτωση των Ιονίων νήσων, που είχε πραγματοποιηθεί τρία χρόνια πριν (1863).Οι συνθήκες για την έναρξη της Επανάστασης ήταν δυσμενείς, κυρίως λόγω της πολιτικής κατάστασης τόσο στο εσωτερικό της Ελλάδας όπου επικρατεί διχασμένη πολιτική ατμόσφαιρα, με την κυβέρνηση Ρούφου σαφώς αντίθετη, ενώ περισσότερο αποφασιστικός ήταν ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, οπαδός της ρωσικής πολιτικής.

Κατά την διάρκεια του αγώνα,οι Τούρκοι έκαναν φοβερές βιαιοπραγίες κατά των χριστιανών με εμπρησμούς χωριών, φόνους, βιασμούς, βεβηλώσεις ναών....Αποκορύφωμα αποτέλεσε η ανατίναξη της Μονής Αρκαδίου, που προκάλεσε το θάνατο 300 περίπου πολιορκημένων και 700 αμάχων και ως εκ τούτου είχε μεγάλο αντίκτυπο στη διεθνή κοινή γνώμη ως μία από τις πτυχές του όλου Ανατολικού Ζητήματος.Ενισχυτική βοήθεια στον αγώνα των Κρητών παρείχε και το ελληνικό κράτος.Ωστόσο,οι αποστολές εθελοντών, εφοδίων και όπλων από την Ελλάδα είχαν εξαγριώσει την Τουρκία. Στα τέλη του 1868 με τελεσίγραφό της η Τουρκία κατηγορούσε την Ελλάδα για ενεργή ανάμειξη και απειλούσε με πόλεμο,ο οποίος αποφεύχθη με την επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων. Η Ελλάδα αναγκάστηκε να αποδεχτεί τους όρους του τουρκικού τελεσίγραφου και να σταματήσει την

έμπρακτη βοήθεια προς την Κρήτη.Οι Οθωμανοί από την άλλη υποχώρησαν στις υποδείξεις της Αγγλίας να προταθεί μια λύση με την παραχώρηση γενικής αμνηστίας και νέων προνομίων.

Όλη αυτή η ταραγμένη ατμόσφαιρα ασκεί έντονη επιρροή στον συγγραφέα και αντανακλάται στο έργο του.Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συγγραφέας περιορίζει το θέμα του μέσα στον χρόνο.Δεν μας αφηγείται,δηλαδή,όλα τα περιστατικά και τις εμπειρίες που βίωσε κατά την διάρκεια της ζωής του,αλλά απομονώνει μόνο εκείνα που συμπίπτουν με την στρατιωτική του θητεία,εξυπηρετώντας τον στόχο του και συμβάλλοντας στην αφηγηματική οικονομία του έργου.

Μελετώντας τα αφηγηματικά επίπεδα,σύμφωνα με τον Genette,ο αφηγητής μας είναι εξωδιηγητικός-ομοδιηγηματικός ,καθώς αφηγείται την κύρια ιστορία που αποτελεί και την προσωπική του ιστορία(αυτοδιηγηματικός).Έχει εσωτερική εστίαση και ως παρατηρητής/αυτόπτης μάρτυρας αφηγείται όσα υποπέφτουν στην αντιλήψη του.Δεν παρεμβαίνει στο αφηγηματικό του υλικό,δεν εκφέρει ο ίδιος εκ των προτέρων κάποια άποψη,αλλά αφήνει τα γεγονότα και την εξιστόρηση να μιλήσουν γι'αυτόν.Είναι γενική τακτική του συγγραφέα να αφήνει να εννοηθούν περισσότερα απ'όσα δηλώνει ρητά ο ίδιος τόσο για το άτομό του όσο και για τα δευτερεύοντα πρόσωπα της ιστορίας.

Αυτό το χαρακτηριστικό του σε ορισμένες περιπτώσεις,όπως για παράδειγμα στην σκηνή με τον πονηρό ξενοδόχο Νικολιό,όπου δίνει την δυνατότητα στον αναγνώστη να καταλάβει περισσότερα απ'ότι ήταν σε θέση να κατανοήσει ο ίδιος τον οδηγεί στα όρια της αυτοειρωνείας.Η διάθεση αυτή συνεχίζει σε όλη την έκταση του έργου,ωστόσο από το σημείο της επιστροφής του Ερρίκου στην Χαλκίδα μετά την δεύτερη καταδίωξη των ληστών,το πνεύμα αυτό φθίνει και σταδιακά όλη η αφήγηση αποκτά μια πιο διδακτική διάθεση.Στο τρίτο μέρος ο αφηγητής επιδιώκοντας να παρουσιάσει την κατάχρηση του Υπουργείου εις βάρος των στρατιωτών και τα σαθρά θεμέλια στα οποία στηρίζεται το ελληνικό σύστημα,μετατρέπει την αφήγηση σε ειδησεογραφικό ρεπορτάζ αποτελούμενο από μια μονότονη και κουραστική παράθεση γεγονότων.Φυσικά το γεγονός αυτό δεν περνά απαρατήρητο από την αντίληψη του συγγραφέα ο οποίος σπεύδει αμέσως να δικαιολογήσει τον εαυτό του στον αναγνώστη.

Αν θελήσουμε τώρα να εξετάσουμε τα λογοτεχνικά συμφραζόμενα της εποχής στα οποία εντάσσεται το βιβλίο,θα διαπιστώσουμε ότι είναι ένα έργο καινοτόμο,το οποίο εισάγει μια μεταβατική περίοδο.Η Στρατιωτική Ζωή δημοσιεύεται το 1870,σε μια εποχή που βρίσκεται στο μεταίχμιο ανάμεσα στην παρακμή του Ρομαντισμού (1830-1880) και στην εμφάνιση των πρώτων δειγμάτων ηθογραφίας στα ελληνικά μυθιστορήματα (1880-1930).Με τον όρο ηθογραφία εννοούμε ευρύτερα την πιστή απεικόνιση της ζωής, των ηθών και των εθίμων μιας συγκεκριμένης ομάδας όπου ο φακός εστίασης επικεντρώνεται στην καταγραφή του βίου του αγροτικού πληθυσμού.

Ωστόσο,σταθμός στην εξέλιξη της ελληνικής ηθογραφίας στάθηκε το έτος 1883.Εκείνη την χρονιά δημοσιεύτηκε το πρώτο διήγημα του Γ. Βιζυηνού "*Το αμάρτημα της μητρός μου*", στο περιοδικό "Εστία". Ένα μήνα αργότερα,στις 15 Μαΐου,το ίδιο περιοδικό προκήρυξε διαγωνισμό συγγραφής διηγήματος. Στην προκήρυξη, που πιθανότατα συντάχθηκε από τον ισηγητή της επιστήμης της Λαογραφίας στην Ελλάδα Ν. Πολίτη, βασική προϋπόθεση για τα

υποψήφια έργα ήταν η εξής: «Η υπόθεσις του διηγήματος είναι ελληνική, τουτέστι θα συνίσταται εις περιγραφὴν σκηνῶν του βίου του ελληνικοῦ λαοῦ». Ο διαγωνισμός αυτός δημιούργησε,έκτοτε δύο υποκατηγορίες στον κύριο κορμό: την ειδυλλιακή ηθογραφία και την ρεαλιστική ηθογραφία.Ο πρώτος όρος παρουσιάζει μια ωραιοποιημένη και εξιδανικευμένη εκδοχή της αγροτικής ζωής ενώ αντίθετα η ρεαλιστική ηθογραφία επικεντρώνεται στην αντικειμενική αναπαράσταση της ελληνικής ζωής χωρίς παραχάραξη της πραγματικής κατάστασης,των δυσκολιών,της εκμετάλλευσης της ανθρώπινης αδυναμίας από την εξουσία και των αντίξων συνθηκών διαβίωσης.

"Η Στρατιωτική Ζωή εν Ελλάδι",λοιπόν,ανήκει στο είδος της ρεαλιστικής ηθογραφίας, έχοντας ταυτόχρονα έναν κοινωνικό προσανατολισμό,καθώς βασική επιδίωξη του συγγραφέα είναι να μας μεταδώσει μέσα από την δική του οπτική γωνία την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της τότε ελληνικής κοινωνίας .Μπορούμε μάλιστα να χαρακτηρίσουμε το συγκεκριμένο χειρόγραφο ως πρόδρομο του ρεαλισμού,ο οποίος κάνει αισθητή την παρουσία του στο ελληνικό λογοτεχνικό προσκήνιο κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Σε αντίθεση με τον Δ.Βικέλα,ο οποίος στο μυθιστόρημά του "Λουκής Λάρας" δεν έχει την ιδεολογική τόλμη ούτε και την αφηγηματική δύναμη να διαψεύσει την ύπαρξη ενός ιδανικού κόσμου αλλά ακόμα και σε σχέση με τον Ε.Ροΐδη ,ο οποίος στην "Πάπισσα Ιωάννα" επιχειρεί και τελικά κατορθώνει να έρθει πιο κοντά στην υπονόμηση της αναπαράστασης μιας εξωραϊσμένης πραγματικότητας,ο ανώνυμος συγγραφέας μας,ακολουθώντας το παράδειγμα του προκατόχου του Π.Καλλιγά επιτυγχάνει μια ουσιαστικότερη προσέγγιση στον ρεαλισμό,κατονομάζοντας τα πράγματα χωρίς να παραποιεί την αλήθεια.Με αυτό τον τρόπο,αποδίδει στο δημιούργημά του ένα τόνο διαφορετικό που το καθιστά ξεχωριστό από τα υπόλοιπα έργα και πρωτοποριακό για την εποχή του.

Σε λογική ακολουθία με την ρεαλιστική αμεσότητα του κειμένου βρίσκεται και το σατιρικό και χιουμοριστικό πνεύμα,το οποίο εντόπιζουμε σε αρκετά σημεία.Ο συγγραφέας επιθυμώντας να ξεκουράσει τον αναγνώστη-ακροατή του από την συνεχή αφήγηση αλλά και από το άφθονο μιλιταριστικό πνεύμα που είναι διάχυτο σε όλη την έκταση του βιβλίου,ενσωματώνει ευτράπελα περιστατικά χωρίς,ωστόσο,να απομακρύνεται από τον κύριο στόχο του.Πίσω από το χιούμορ και την σάτιρα υποβόσκει η κριτική ματιά του συγγραφέα σχετικά με τα τεκταινόμενα και την επικρατούσα κοινωνική κατάσταση αλλά και μια διάθεση για καταγγελία αναφορικά με το ψεύδος του ιδανικού κόσμου.

Αναλυτικότερα,αναφορικά με τα ρεαλιστικά στοιχεία,θα πρέπει πρώτα να ξεκινήσουμε από το ίδιο το θέμα του βιβλίου.Το έργο πραγματεύεται την ληστρική ζωή στην Ελλάδα μετά τον Κριμαϊκό πόλεμο,την καταπάτηση των αξιών,την εκμετάλλευση των ανθρώπων καθώς και την ανοχή και ενοχή της κοινωνίας και του πολιτικού καθεστώτος απέναντι σε όλα αυτά.Όπως,λοιπόν,γίνεται φανερό πρόκειται για ένα είδος ταμπού το οποίο οι Έλληνες λόγιοι της εποχής δεν ήθελαν να θίξουν.Ειδικότερα,το έργο του Π.Καλλιγά "Θάναος Βλέκας" που είχε προηγηθεί της Στρατιωτικής Ζωής και είχε κάνει την πρώτη αναφορά στο θέμα της δύναμης και της εξουσίας που είχαν οι ληστές,αποτέλεσε την αφορμή για να γραφτούν στο εξωτερικό έργα που επιτίθονταν εναντίον της Ελλάδας.Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αποτελούν οι Ο About και Falmerayer οι οποίοι εξέφρεσαν τις αμφιβολίες τους για την καθαρότητα της ελληνικής φυλής και όπως ήταν επακόλουθο,αυτόματα ανακυρήχθηκαν

εχθροί του ελληνικού έθνους.Ωστόσο,αν και ήταν ένα απαγορευμένο θέμα,κόντρα στο κατεστημένο κινήθηκε ο ανώνυμος Υπαξιωματικός μας,ο οποίος το έθεσε στο επίκεντρο του έργου του. Ο ίδιος καταγγέλει την ανηθικότητα και την χρησιμοθηρία της εποχής και προτρέπει τους ομότεχνούς του να εκτελέσουν το καθήκον τους ως πνευματικοί ηγέτες,σε μια περίοδο,δηλαδή,κοινωνικών επαναστάσεων να στρέψουν την προσοχή τους στα πραγματικά προβλήματα,να γίνουν μέσο έκφρασης της λαϊκής τάξης και όχι φερέφωνο των πολιτικών που θυσιάζουν τα πάντα στο βωμό της προσωπικής τους θεσιθηρίας.

Αξίζει να σημειώσουμε,ωστόσο,ότι ο συγγραφέας μας θίγει το συγκεκριμένο ζήτημα με αριστοτεχνική μαεστρία.Δεν προβαίνει στην δημιουργία ενός κειμένου με έντονο δηκτικό τόνο που δύναται να εγείρει ποικίλες αντιδράσεις,αλλά τηρώντας πάντα μια απόσταση ασφαλείας οδηγεί εμμέσως τον αναγνώστη στην υιοθέτηση της ίδιας στάσης με τον αφηγητή.

Το μέσο με το οποίο ο συγγραφέας κάνει ορατή την σκέψη του στο κοινό και εκφράζει τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις είναι ο μπάρμπα Τσούγκας,ο οποίος αποτελεί την μεγαλύτερη ένδειξη ρεαλισμού στο έργο.Πρόκειται για το επικρατέστερο πρόσωπο στο πρώτο και δεύτερο μέρος του έργου το οποίο προβάλλει κάθε φορά διαφορετικές πτυχές της ζωής ή αν θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε πιο επιστημονικούς όρους,εκφράζει μια διαφορετική διαλεκτική.Ακόμα και το επιφώνημα "τούφλα" χρησιμοποιείται πάντοτε σκόπιμα για να δείξει μέσω του μπάρμπα Τσούγκα την αποδοκιμασία του συγγραφέα για τα γεγονότα.

Είναι ένα πρόσωπο που ξεχωρίζει από όλα τα άλλα όχι μόνο λόγω της εξωτερικής του εμφάνισης("υψηλός και σωματώδης") αλλά κυρίως λόγω του ακέραιου χαρακτήρα του.Αν και είναι στρατιώτης και η θέση του δεν του δίνει πολλά περιθώρια,δεν διστάζει να εκφράσει την γνώμη του,να είναι αυθάδης και να αντιτίθεται στους ανωτέρους του.Διακρίνεται για το αίσθημα δικαιοσύνης του,αντιλαμβάνεται την εκμετάλλευση και την καταγγέλλει απερίφραστα χωρίς να φοβάται την τιμωρία.Δεν διεκδικεί ιδιοτελή δικαιώματα,αλλά αγωνίζεται για την ευημερία των εγκαταλελειμμένων χωρικών και όχι για την μακροζωία της αστικής τάξης.Είναι σαφές ότι ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την προσωπικότητα του μπάρμπα Τσούγκα σαν υποθήκη στο θέμα "κλέπτω,κλέπτετε,κλέπτει" ως διαμαρτυρία κατά της ληστρικής ζωής στην Ελλάδα.

Το βιβλίο γίνεται ακόμα πιο ρεαλιστικό με την περιγραφή των άθλιων συνθηκών διαβίωσης στο στρατό αλλά και την σκληρή και ταπεινωτική μεταχείριση των φαντάρων.Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω,ο στρατιώτης δεν έχει καμιά αξία,δεν έχει δικαίωμα λόγου και ελεύθερης έκφρασης της βούλησής του.Το ιδανικό πρότυπο που είχε πλάσει στο μυαλό του ο συγγραφέας για τον ελληνικό στρατό καταρρίπτεται ολοκληρωτικά από την πρώτη κιόλας μέρα της κατάταξής του.Μάλιστα,η πρώτη του επαφή είναι τόσο τραυματική που σκέφτεται να λιποτακτήσει.Σε αυτή την ήδη αρνητική ατμόσφαιρα έρχεται να προστεθεί η φιλοκερδεία και φιλοχρηματία των εργαζομένων και κυρίως της εξουσίας,ένα θέμα που περιγράφεται έντονα και διεξοδικά στο τελευταίο μέρος του βιβλίου.

Η πρώτη νύξη γίνεται ήδη από το πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους με τον πονηρό ξενοδόχο μπάρμπα Νικολό,ο οποίος αρνείται αρχικά να παραχωρήσει δωμάτιο στον

συγγραφέα μας καθώς δεν τον θεωρεί ευκατάστατο (*"Το δωμάτιον αυτό είναι ενοικιασμένο προ τριών ημερών από τον στρατηγόν...ημπορείτε να μείνετε σήμερα εις αυτό αλλά αύριο πρέπει να αναχωρήσετε*).Όταν,όμως στην συνέχεια πληροφορείται ότι έχει κάποια οικονομική ενίσχυση από την οικογένειά του είναι διαθέσιμος να τον φιλοξενήσει.

Η ίδια αλυσίδα περιστατικών συνεχίζεται σε όλη την έκταση του βιβλίου με τον αφηγητή να είναι στο κέντρο και τα πρόσωπα γύρω του να εναλλάσσονται έως ότου να περάσουμε στο θέμα της αναρρίχησης στην εξουσία και στην αισχροκέρδεια εις βάρος των άλλων συνανθρώπων.Η νοοτροπία αυτή γίνεται αντιληπτή ήδη από την αρχή,καθώς ο πονηρός ξενοδόχος συμβουλεύει τον υπαξιωματικό ότι αν επιθυμεί να καταταγεί στον στρατό θα πρέπει να πλησιάσει και να κάνει φίλους επιφανή άτομα που σχετίζονται με τον χώρο του στρατού και ο λόγος τους έχει ισχύ.Η έννοια της φιλίας καταρρίπτεται και αντικαθίσταται από τον τυχοδιωκτισμό.Παρατηρούμε,επίσης την εκμετάλλευση στο έπακρο των πενιχρών αγαθών των στρατιωτών ακόμα και από μη υψηλόβαθμα στελέχη(πχ ο φρουρός στις φυλακές που αρπάζει τις κουβέρτες των στρατιωτών ώστε αν κάποιος την χρειαστεί να πρέπει να πληρώσει για να την πάρει και να προστατευτεί από το κρύο)ενώ ταυτόχρονα βλέπουμε ότι είναι πολύ έντονο και το φαινόμενο της δωροδοκίας.Στο ίδιο παράδειγμα με τον φύλακα,μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η έννοια του ακεραίου χαρακτήρα έχει χαθεί αφού ο φύλακας αλλά και τα άλλα στελέχη του στρατού,με ελάχιστο χρηματικό ποσό μπορούν να παραβλέψουν πολλά πράγματα εν γνώση τους και να αφήσουν ελευθερία κινήσεων στους φαντάρους.

Η μεγαλύτερη απόδειξη αδιαφορίας για τον συνάνθρωπο και η θεοποίηση του ωχαδερφισμού και της ευημερίας του "εγώ" έρχεται να ολοκληρωθεί με το περιστατικό της ληστείας που σημειώθηκε στην Αταλάντη.Ενώ ο στρατός βρισκόταν στην Χαλκίδα κανείς δεν έσπευσε να βοηθήσει τους κατοίκους του χωριού γιατί οι στρατιώτες κοιμόνταν εκείνη την ώρα και η βάση του στρατοπέδου ήταν μακριά από την Αταλάντη (*"Η Χαλκίς με είπεν είναι φρούριον από το οποίον η φρουρά την νύκτα δεν εξέρχεται,ούτε αν οι λησταί επιέσσουν εις το προάστειον της.....Ο στρατός τι έκαμνε όταν αυτοί ήσαν εις του Μπουτούρη;Εκοιμάτο...Και το βασιλικόν πλοίον εις τον λιμένα;Εκοιμάτο...Και οι χωροφύλακες;Ετράβηξαν εν τουφέκι για να ξυπνήσουν τον κόσμο και έφυγαν"*).

Έντονο στοιχείο ρεαλισμού αποτελεί και η περιγραφή του χωριού,του Μαρτινιού.Χωρίς κανέναν εξωραϊσμό,οι κάτοικοι του χωριού παρουσιάζονται αφενός φοβισμένοι και τρομοκρατημένοι από τους ληστές που τους κυριεύουν και τους εξοντώνουν αδίστακτα και αφετέρου δέσμιοι των δεισιδαιμονιών τους.Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σκληρή σκηνή με την έγκυο γυναίκα που την αφήνουν να πεθάνει μέσα στο χιόνι και έπειτα φοβούνται να την θάψουν επειδή θεωρούν ότι βρυκολάκισσε.

Με βάση όλα τα παραπάνω,μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι στα χέρια μας έχουμε ένα ρεαλιστικό έργο που χαράζει μια καινοτομία εκείνη την εποχή.Η άποψη αυτή μπορεί να τεκμηριωθεί ως εξής:σε ένα πρώτο επίπεδο,το έργο είναι αμφιλεγόμενο από μόνο του ως προς το είδος στο οποίο ανήκει αλλά και ως προς το εσωτερικό του ύφος,το οποίο δεν είναι ενιαίο από βιογραφικό ύφος μέχρι στοιχεία μυθιστορήματος,διαδακτικό αλλά και δοκιμιογραφικό τόνο. Σε ένα δεύτερο επίπεδο,ο συγγραφέας τηρεί μια κριτική στάση και μια διάθεση για αμφισβήτηση απέναντι στις νόθες

αξίες.Ο λόγος του χαρακτηρίζεται από αληθοφάνεια ενώ ο ίδιος διακατέχεται από θετικό πνεύμα.Αυτό το πνεύμα τον βοηθάει να παρουσιάσει στεγνά και ψυχρά τις καταστάσεις πάντα βέβαια με διακριτικό τόνο.Αναλαμβάνει συνειδητά ενεργό ρόλο ήδη από την αρχή,από την στιγμή που αποφασίζει να επωφεληθεί από το γεγονός ότι είναι γραμματέας του αποσπάσματος με αγράμματο διοικητή και να προσθέσει στην αναφορά του ενοχοποιητικά στοιχεία.

Ωστόσο,εκτός από την πληθώρα ρεαλιστικών στοιχείων,στο έργο συναντάμε,αν και ελάχιστα, ρομανικά στοιχεία,ειδωμένα και εκφρασμένα μέσα από ένα διαφορετικό πρίσμα.Τα αισθήματα που έτρεφε ο Υπαξιωματικός για μια κοπέλα,τα οποία ήταν τόσο δυνατά ώστε να της στείλει ερωτική επιστολή και η αμήχανη στιγμή όταν την συνάντησε μια μέρα τυχαία και έκτοτε δεν την ξαναενόχλησε γιατί ένωσε μεγάλη ντροπή γι' αυτή την πράξη του, η εξ αποστάσεως "γνωριμία" με μια άλλη κοπέλα η οποία τον κοιτούσε μέσα από το παράθυρο του σπιτιού της,η μετά από χρόνια συνάντηση του μπάρμπα Τσούγκα με την Λουλούλα αλλά και η συγκινητική σκηνή με το τραυματισμένο ελάφι που προσωποποιείται και παραπέμπει στις τελευταίες στιγμές ενός ανθρώπου,συνθέτουν την ρομαντική όψη του βιβλίου.Με μια πιο προσεκτική ανάγνωση,θα μπορούσε κάποιος να πει ότι το κείμενο στερείται συναισθηματικού στοιχείου.Ο συγγραφέας δεν συγκινείται αλλά ακόμα και αν ευαισθητοποιηθεί εκτοπίζει την συγκινητικότητα και την αντικαθιστά με άλλα αφηγηματικά μέσα.

Ακόμα και στο περιστατικό με την Λουλούλα το οποίο ξεχειλίζει από συναισθήματα,η στοργή του συγγραφέα για τον μπάρμπα Τσούγκα δεν προέρχεται από το μέρος της ψυχής αλλά από επιστράτευση της λογικής,από την επεξεργασία των περιστάσεων και από την διαπίστωση της αδικίας που υφίσταται ο φίλος και "δάσκαλός"του.Τα γεγονότα αναφέρονται με συντομία,ακολουθεί η σκηνή αναγνώρισης,το θέαμα του αγκαλιάσματος καθώς και ο δρόμος της επιστροφής προς το χωριό που παίρνει η Λουλούλα.Όλο το συγκινησιακό φορτίο,όμως,ανακόπτεται από την συνομιλία των δυο φίλων και το επιφώνημα "τούφλα" που κλείνει την σκηνή μη αφήνοντας κανένα συναισθηματικό περιθώριο.Οδηγούμαστε,λοιπόν,στο συμπέρασμα ότι ο Ερρίκος Σκράδης,όπως είχε ανατρέψει την κλίμακα του συμβατικού ηρωισμού,θέτοντας στην κορυφή τον μπάρμπα Τσούγκα και στην πιο χαμηλή βαθμίδα τον Υπαξιωματικό με την ουλή στο πρόσωπο,με τον ίδιο τρόπο ανατρέπει και την συγκινησιακή κλίμακα.

Εκτός,όμως,από την μορφή και το περιεχόμενό του κειμένου,οφείλουμε να μιλήσουμε και για το ύφος και την γλώσσα.Όσον αφορά τα υφολογικά στοιχεία,αρχικά είναι ένα αφήγημα που στην μεγαλύτερη έκτασή του κυλά με την χάρη του προφορικού λόγου.Ο συγγραφέας,χωρίς αναστολές προβαίνει σε καταγραφή της αυθόρμητης ομιλίας,η οποία είναι πηγαία και αδίστακτη.Ο λόγος είναι κοφτός,μικροπερίοδος με παρατακτική σύνδεση των προτάσεων.Ενσωματώνει τον διάλογο και τον ευθύ λόγο στις σελίδες του δίνοντας "λαλιά" στους ήρωες του σαν να διαδραματίζονται όλα την στιγμή που τα αφηγείται.Προσδίδει,έτσι,χάρη,ζωντάνια,αμεσότητα,παραστατικότητα και καθιστά το κείμενο ακόμα πιο ρεαλιστικό.Δημιουργεί σχέση οικειότητας με τον αναγνώστη και τον καθιστά κοινών στην εξέλιξη των γεγονότων.Αναμφίβολα,από το κείμενο δεν λείπουν και σατιρικά στοιχεία,τα οποία με μια ελαφριά καυστική διάθεση σατιρίζουν τα σαθρά θεμέλια της πολιτείας και της κοινωνίας.

Επίσης,ο συγγραφέας συχνά χρησιμοποιεί προσφωνήσεις σαν να μην πρόκειται το βιβλίο του να διαβαστεί αλλά να απαγγελθεί.Μιλιά στο ακροατήριό του σαν να το έχει απέναντί του με εκφράσεις όπως "μα την αλήθεια", "φαντάσου αναγνώστα", "στοιχηματίζω ό,τι θέλεις αναγνώστα", "σπεύδω να διηγηθώ" κλπ. τα οποία ενεργοποιούν το ενδιαφέρον και την προσοχή του αναγνώστη.Φυσικά η επιλογή αυτή του συγγραφέα δεν είναι τυχαία ούτε βασίζεται σε γνωστά ρητορικά τεχνάσματα της εποχής,αλλά είναι απόρροια της προφορικότητας και του αυθόρμητου λόγου που διατρέχει το κείμενο.

Αναφορικά με την γλώσσα,στο μεγαλύτερο μέρος του κειμένου κυριαρχεί η καθαρεύουσα,η οποία όμως στους διαλόγους εισχωρεί στην δημοτική και ίσως να πλησιάζει στην ιδιωματική διάλεκτο.Ο συγγραφέας γράφει σε μια περίοδο που η γλώσσα υφίσταται πολλούς περιορισμούς με προσκόλληση κυρίως στην λόγια γλώσσα. Είναι γνωστό ότι η εμφάνιση της δημοτικής και η βαθμιαία εκτόπιση της καθαρεύουσας συντελείται από την γενιά του 1880 και ύστερα.Συνεπώς,γίνεται φανερό ότι ο Ερρίκος Σκράδης για άλλη μια φορά υπήρξε καινοτόμος και πρόδρομος μιας νέας τάσης.Ενώ στον "Λουκή Λάρα" του Δ.Βικέλα,ένα μικρό δείγμα διαλόγου βρίσκουμε προς το τέλος του μυθιστορήματος αλλά και από την "Πάπισσα Ιωάννα" του Ροϊδη απουσιάζει εντελώς,ο αφηγητής αποφασίζει να χρησιμοποιήσει άφθονα όλα τα πρωτοποριακά στοιχεία,ελεύθερο πλάγιο λόγο,διάλογο και δημοτική για να καταγράψει και να εκφράσει τις απόψεις του.Μόνο,όταν θέλει να συμπυκνώσει την αφήγηση των γεγονότων καταφεύγει ξανά στην χρήση της καθαρεύουσας.

Επίσης,παρατηρούμε ότι ακόμα και σε περιπτώσεις πολυγλωσσίας,όπως του Άγγλου,του Ιταλού και του Ελβετού δεν μεταφράζει τα λόγια τους στα Ελληνικά αλλά τα παραθέτει όπως ακριβώς τα διατύπωσαν οι φυσικοί ομιλητές.Ο αφηγητής,πάντα,βέβαια,μέσα στα πλαίσια που του επιτρέπει η τέχνη του, δεν υπόκειται σε περιορισμούς της γλώσσας ούτε ενδιαφέρεται για την εφαρμογή των κριτηρίων της γλωσσικής ευπρέπειας.Επιπροσθέτως,σε αρκετά σημεία είναι εμφανής ο θαυμασμός του για την αρχαιότητα και τους προγόνους της Ελλάδας καθώς και η εθνική υπερηφάνεια χωρίς,ωστόσο,να αγγίζει τα όρια του εθνικισμού.

Από την παραπάνω ανάλυση του βιβλίου διαπιστώνουμε ότι είναι ένα ιδιαίτερα καινοτόμο και ριζοσπαστικό έργο,το οποίο αποτυπώνει με ακρίβεια και ρεαλισμό,χωρίς τάσεις εξιδανίκευσης την τότε δεδομένη κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας.Προβαίνει σε σκιαγράφηση των διάφορων χαρακτήρων,στην αποτύπωση του τρόπου σκέψης τους αλλά και στην ψυχογράφησή τους.Χρησιμοποιώντας ποικίλα υφολογικά στρώματα,τραβώντας την προσοχή με την ευκατανόητη και προσιτή χρήση της γλώσσας και έχοντας πλούσιο περιεχόμενο μάς δημιουργείται αμέσως το ερώτημα πώς γίνεται ένα τέτοιο δημιούργημα να έμεινε στην αφάνεια για τόσα πολλά χρόνια και να βρήκε αναγνώριση μόνο από ορισμένους λογοτέχνες.Θα πρέπει,επομένως,να αξιολογηθεί ξανά με περισσότερη προσοχή και να ανέλθει στην ιεραρχική κατάταξη,καθώς έχει να προσφέρει πολλές χρήσιμες και αντικειμενικές πληροφορίες στις επόμενες γενιές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Vitti,M.(1991). *Ιδεολογική Λειτουργία της Ελληνικής Ηθιογραφίας*. Αθήνα:Κέδρος.
- Βαγενάς, Ν. (επιμ.).(2013). *Από τον Λεάνδρο στον Λουκή Λάρα*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.
- *Κρητική Επανάσταση 1866-1869*. [https://el.wikipedia.org/wiki/_\(1866-1869\)](https://el.wikipedia.org/wiki/_(1866-1869)). (τελευταία πρόσβαση 11.12.2017).
- *Μεγάλη Ιδέα*. <https://el.wikipedia.org/wiki/>.(τελευταία πρόσβαση 10.12.2017).
- *Κριμαϊκός πόλεμος και Ελλάδα*. <https://el.wikipedia.org/wiki/>.(τελευταία πρόσβαση 4.12.2017).

